

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

III. ÚS 353/2024-26

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Roberta Šorla a sudcov Ivana Fiačana (sudca spravodajca) a Martina Vernarského v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa ■■■■■ ■■■■■ ■■■■■ ■■■■■, zastúpeného JUDr. Martinom Olosom, advokátom, Karola Kašjaka 1, Rajecké Teplice, proti rozsudku Okresného súdu Trenčín č. k. 16C/84/2016-642 z 29. januára 2019 v spojení s dopĺňacím rozsudkom Okresného súdu Trenčín č. k. 16C/84/2016-793 zo 6. septembra 2022, rozsudku Krajského súdu v Trenčíne č. k. 27Co/105/2022-802 z 25. októbra 2022 a rozsudku Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1CdoR/6/2023 z 30. januára 2024 takto

r o z h o d o l :

Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľa a skutkový stav veci

1. Sťažovateľ sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 2. mája 2024 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a svojho práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. K porušeniu týchto práv malo dôjsť označenými rozhodnutiami všeobecných súdov, ktoré sa týkali návrhu sťažovateľa na zníženie jeho vyživovacej povinnosti k jeho plnoletej dcére.
2. Na základe tvrdeného porušenia práv sťažovateľ žiadal zrušiť všetky napadnuté rozhodnutia všeobecných súdov a vec vrátiť okresnému súdu na ďalšie konanie. Zároveň si uplatnil právo na náhradu trov konania pred ústavným súdom.
3. Z ústavnej sťažnosti a napadnutých rozhodnutí všeobecných súdov vyplýva nasledujúci stav veci:
4. Okresný súd rozsudkom č. k. 16C/84/2016-642 z 29. januára 2019 v spojení s dopĺňacím rozsudkom č. k. 16C/84/2016-793 zo 6. septembra 2022 (ďalej len „rozsudok okresného súdu“) znížil sťažovateľovu vyživovaciu povinnosť k jeho plnoletej ťažko zdravotne postihnutej dcére

na sumu 130 eur mesačne, a to za obdobie od 25. apríla 2016 do 31. augusta 2016. Vo zvyšnom rozsahu, t. j. okrem iného aj v časti zníženia sťažovateľovej vyživovacej povinnosti za obdobie pred začatím súdneho konania od 20. júla 2013 do 24. apríla 2016, okresný súd sťažovateľov návrh zamietol.

5. Sťažovateľ podal proti rozsudku okresného súdu včas odvolanie, na základe ktorého krajský súd svojím rozsudkom č. k. 27Co/105/2022-802 z 25. októbra 2022 (ďalej len „rozsudok krajského súdu“) potvrdil rozsudok okresného súdu.

6. Ústavný súd pre potreby rozhodnutia o ústavnej sťažnosti zhrnie, že sťažovateľ vo svojom odvolaní napádal rozsudok okresného súdu z troch podstatných dôvodov.

7. Prvým dôvodom bola skutočnosť, že okresný súd podľa sťažovateľa nesprávne rozhodol v časti týkajúcej sa zníženia sťažovateľovej vyživovacej povinnosti za obdobie pred 25. aprílom 2016, teda za obdobie pred podaním návrhu na začatie súdneho konania o znížení vyživovacej povinnosti. Okresný súd mal totiž nesprávne vyložiť § 77 ods. 1 druhú vetu zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o rodine“) tak, že v zmysle tohto ustanovenia nie je možné znížiť výživné k plnoletým deťom za obdobie pred podaním návrhu na začatie súdneho konania o znížení výživného.

8. Druhým dôvodom malo byť podľa sťažovateľa to, že okresný súd nesprávne vyhodnotil zmeny pomerov u sťažovateľa a jeho plnoletej dcéry, ktorej bol priznaný invalidný dôchodok, a zníženie vyživovacej povinnosti zo sumy 180 eur mesačne na sumu 130 mesačne týmto zmeneným pomerom nezodpovedalo.

9. Tretím dôvodom bola skutočnosť, že podľa sťažovateľa okresný súd pro svojom rozhodnutí nezohľadnil príjem manžela matky sťažovateľovej plnoletej dcéry, hoci tento príjem patrí do jej bezpodielového spoluvlastníctva manželov.

10. Z odôvodnenia rozsudku krajského súdu ústavný súd považuje za dôležité zvýrazniť tú časť, ktorá sa týkala zníženia výživného v čase pred podaním návrhu na začatie súdneho konania. Krajský súd tu sumarizoval argumentáciu okresného súdu, v zmysle ktorej pojem „priznanie výživného“ uvedený v § 77 ods. 1 zákona o rodine sa vzťahuje aj na návrh na zníženie výživného, a teda v zmysle tohto zákonného ustanovenia je pri plnoletých deťoch možné výživné nielen priznať, ale aj znížiť len odo dňa začatia súdneho konania vo veciach výživného.

11. Táto argumentácia okresného súdu bola podľa krajského súdu v súlade so zmyslom a účelom ochrany záujmov dieťaťa, pretože ak možno plnoletému dieťaťu, ktoré má byť strážcom svojich práv, priznať zvýšené výživné len na čas od podania návrhu na začatie súdneho konania, a to bez ohľadu na prípadnú skoršiu zmenu pomerov, potom je v záujme rovnovážneho postavenia plnoletého dieťaťa a jeho ochrany, aby bolo možné rovnako aj o znížení výživného rozhodnúť až odo dňa podania návrhu na začatie súdneho konania, hoci by k zmene pomerov došlo aj skôr.

12. Krajský súd následne zohľadnil sťažovateľovu argumentáciu uvedenú v odvolaní, v zmysle ktorej okrem iných súdov aj ústavný súd vo svojom rozhodnutí sp. zn. IV. ÚS 473/2012 potvrdil, že v konaní o znížení vyživovacej povinnosti k plnoletým deťom je možné vyživovaciu povinnosť znížiť aj za čas pred podaním návrhu na začatie súdneho konania. V zmysle tohto rozhodnutia je v tomto smere rozhodujúci čas, kedy došlo k zmene pomerov odôvodňujúcej zníženie výživného.

13. K tejto argumentácii krajský súd uviedol, že rozhodnutia ústavného súdu, resp. iných súdov, na ktoré sťažovateľ vo svojom odvolaní poukazoval, sa týkali iných vecí, a preto neboli priamo záväzné pre okresný súd v konaní o návrhu sťažovateľa. Podľa krajského súdu tiež ústavný súd v už uvedenej veci nevylúčil aj iný možný výklad príslušných zákonných ustanovení týkajúcich sa zníženia výživného k plnoletému dieťaťu v súdnom konaní.

14. Krajský súd zdôraznil, že okresný súd v otázke zníženia výživného za čas pred začatím súdneho konania vo svojom rozhodnutí zohľadnil špecifické okolnosti posudzovanej veci a dôsledne poskytol zvýšenú ochranu dieťaťu, t. j. sťažovateľovej dcére, ktorá je ťažko zdravotne postihnutá a má obmedzenú spôsobilosť na právne úkony.

15. Krajský súd uviedol, že akceptovanie sťažovateľom uvedenej interpretácie príslušných zákonných ustanovení by v okolnostiach veci viedlo k povinnosti sťažovateľovej dcéry vrátiť sťažovateľovi časť už vyplateného výživného, a to za pomerne rozsiahle obdobie takmer troch rokov. Podľa krajského súdu však sťažovateľova dcéra nie je a s vysokou pravdepodobnosťou ani nikdy nebude spôsobilá sa sama živiť, a tak jej potreby môže pokrývať len poberaný invalidný dôchodok doplnený výživným od rodičov.

16. Prípadné vrátenie výživného by preto nepochybne negatívne ovplyvnilo uspokojovanie životných potrieb sťažovateľovej dcéry a išlo by o závažný zásah do pomerov ťažko chorého dieťaťa, čo v rámci imperatívu dobrých mravov a ochrany práv dieťaťa nemôže obstať, pretože by to bolo v rozpore s materiálnym poňatím výkonu spravodlivosti.

17. Krajský súd pokračoval, že tvrdenie sťažovateľa o tom, že nemal vedomosť, resp. že matka jeho dcéry, ktorá sa o ňu stará, ho neinformovala o tom, že došlo k zmene pomerov v dôsledku priznania invalidného dôchodku, nie je udržateľným dôvodom na zníženie výživného za obdobie spätne pred podaním návrhu.

18. K tomu krajský súd dodal, že, vychádzajúc z predpokladu vedomosti sťažovateľa o zdravotnom stave a o diagnózach, ktorými jeho dcéra od detstva trpí a ktoré ju zjavne diskvalifikujú k zaradeniu sa do riadneho plnohodnotného pracovného procesu, ako aj vzhľadom na dosiahnutý vek v uvedenom období, by pri minimálnom záujme o svoju dcéru sťažovateľ musel priznanie jej invalidného dôchodku predvídať. Sťažovateľ sa však o svoju dcéru dlhodobo nezaujíma a celú starostlivosť o ňu prenecháva na jej matke, teda sa na živote svojho síce plnoletého, ale zdravotne ťažko postihnutého dieťaťa nepodieľa, hoci dcéra sťažovateľa je na pomoc svojich rodičov odkázaná. Správanie sťažovateľa nezodpovedá riadnemu vzťahu rodiča k dieťaťu, a ak by sťažovateľ záujem o svoju dcéru mal, potom by musel vedieť o zmene v jej pomeroch, ktorá viedla k zníženiu výživného. Nezáujem a pasivitu sťažovateľa k výkonu jeho rodičovskej zodpovednosti preto nemožno ospravedlniť tým, že sťažovateľ o zmene pomerov skôr nevedel, resp. že mu zmenu pomerov neoznámila matka jeho dcéry.

19. Na záver tejto časti odôvodnenia svojho rozsudku krajský súd citoval rozhodnutie Ústavného súdu Českej republiky vo veci sp. zn. II. ÚS 2221/2007, v zmysle ktorého každá aplikácia práva zo strany súdu musí smerovať k spravodlivému výsledku.

20. Proti rozsudku krajského súdu sťažovateľ podal včas dovolanie, ktoré najvyšší súd zamietol svojím rozsudkom sp. zn. 1CdoR/6/2023 z 30. januára 2024 (ďalej len „rozsudok najvyššieho súdu“).

21. Sťažovateľ vo svojom dovolaní použil proti rozsudku krajského súdu rovnaké dôvody, ako vo svojom odvolaní proti rozsudku okresného súdu. Najvyšší súd na tieto otázky odpovedal nasledujúcou argumentáciou.

22. K prvej dovolacej otázke, t. j. či je prípustné zníženie vyživovacej povinnosti aj za čas pred začatím súdneho konania, najvyšší súd zdôraznil, že krajský súd poukázal na to, že spätné zníženie výživného by znamenalo povinnosť plnoletej dcéry sťažovateľa vrátiť sťažovateľovi časť výživného za pomerne rozsiahle obdobie. Krajský súd zároveň vysvetlil dôvody, pre ktoré by zo strany sťažovateľa v takom prípade išlo o výkon práva v rozpore s dobrými mravmi.

23. Najvyšší súd preto zdôraznil, že ak sťažovateľ v dovolaní napadol ten právny záver, že nie je možné výživné späť znížiť za čas pred začatím súdneho konania, išlo len o akademickú otázku, pretože z rozhodnutia krajského súdu je zrejmé, že ani v prípade prípustnosti zníženia výživného za čas pred začatím súdneho konania by krajský súd návrhu sťažovateľa nevyhovel, t. j. nedošlo by k zmene rozhodnutia krajského súdu. Preto táto dovolacia otázka nebola takou otázkou, od ktorej vyriešenia by záviselo rozhodnutie odvolacieho súdu. Preto v tejto časti najvyšší súd dovolanie sťažovateľa odmietol v zmysle § 447 písm. f) Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“).

24. Najvyšší súd tiež dodal, že krajský súd na vec sťažovateľa na rozdiel od okresného súdu aplikoval nové ustanovenie hmotného práva (§ 3 ods. 1 Občianskeho zákonníka), a to bez toho, aby účastníkom konania dal možnosť sa k tejto otázke vyjadriť. Sťažovateľ však túto skutočnosť v dovolaní nenamietal, preto najvyšší súd, ktorý je dovolacími dôvodmi viazaný (§ 440 CSP; § 77 a contrario a § 155 Civilného mimosporového poriadku), nemohol na túto skutočnosť prihliadnuť.

25. V druhej dovolacej otázke sťažovateľ namietal, že krajský súd nesprávne posúdil zmenu pomerov účastníkov konania, t. j. že ignoroval, resp. zjavne bagatelizoval význam nadobudnutia príjmu plnoletého dieťaťa vo forme invalidného dôchodku. Pripomenul tiež, že mu bolo zvýšené výživné aj k maloletému synovi, a to na sumu 190 eur mesačne „*plus nedoplatok 20 eur*“ od 1. septembra 2019.

26. K tomu najvyšší súd uviedol, že odvolací súd v celom rozsahu prihliadol na invalidný dôchodok dcéry sťažovateľa ako na jej príjem, pričom v každom časovom období tento príjem odpočítal od jej oprávnených výdavkov a len zvyšnú časť (t. j. tú časť výdavkov, ktorá nebola krytá invalidným dôchodkom) rozpočítal ako výživné medzi oboch rodičov. Nie je teda zrejmé, v čom videl dovolateľ nesprávnosť tohto postupu a čo považoval za ignoráciu, resp. bagatelizáciu významu poberania invalidného dôchodku, resp. ako inak by mal krajský súd „relevantne“ prihliadnuť na invalidný dôchodok dcéry sťažovateľa.

27. Sťažovateľ teda nedostatočne vysvetlil dôvody, v čom by malo byť právne posúdenie krajského súdu v tejto otázke nesprávne a najvyšší súd dovolanie v tejto časti odmietol v súlade s § 447 ods. 1 písm. d) a f) CSP pre nedostatok náležitostí, resp. pre nevymedzenie dovolacích dôvodov spôsobom uvedeným v § 432 CSP.

28. Tretia sťažovateľova dovolacia otázka sa týkala významu príjmu manžela matky sťažovateľovej dcéry pre určenie výšky výživného, keďže tento príjem patrí do bezpodielového spoluvlastníctva manželov, matky sťažovateľovej dcéry a jej manžela.

29. Najvyšší súd vo svojom rozsudku pripomenul, že už súd prvého stupňa zistil príjem manžela matky sťažovateľovej dcéry, mechanicky ho však nepripočítal k príjmu matky, ale zohľadnil ho

ako súčasť jej životnej úrovne. Najvyšší súd potom zdôraznil, že na rozdiel od sťažovateľa manžel matky nemá k sťažovateľovej dcére vyživovaciu povinnosť, a preto jeho príjem nemôže mať za následok stratu povinnosti sťažovateľa platiť výživné v miere, ktorá na neho pripadá. Táto miera bola vypočítaná s prihliadnutím na príjmy, oprávnené výdavky a majetkové pomery dieťaťa a oboch rodičov a vzhľadom na osobnú starostlivosť matky o dcéru. Podľa najvyššieho súdu nie je daný žiaden racionálny, morálny a ani zákonný dôvod, pre ktorý by vyživovaciu povinnosť sťažovateľa mala nahrádzať matka jeho plnoletej dcéry prostredníctvom príjmu svojho manžela.

30. Najvyšší súd ďalej uviedol, že príjem manžela matky je len jedným z viacerých faktorov, ktoré okresný súd a krajský súd vzali do úvahy pri svojich rozhodnutiach, pričom v tejto súvislosti tiež do úvahy zobrali skutočnosť, že dcéra sťažovateľa žije v spoločnej domácnosti so svojou matkou a jej manželom, ktorý sa k nej správa ako k vlastnej dcére vrátane osobnej starostlivosti a zdieľania životnej úrovne, pričom vzhľadom na zdravotné obmedzenia je osobná starostlivosť o sťažovateľovu dcéru podstatne náročnejšia, ako je to obvyklé.

31. Najvyšší súd preto konštatoval, že ak ide o tretiu dovolaciu otázku, túto krajský súd po právnej stránke posúdil správne a dovolanie v tejto časti zamietol podľa § 448 CSP. Najvyšší súd tiež uviedol, že rozhodol len jedným výrokom a zamietol dovolanie ako celok, pretože nepovažoval za potrebné osobitným výrokom odmietat dovolanie vo vzťahu k prvej a druhej dovolacej otázke.

II.

Argumentácia sťažovateľa

32. Vo svojej ústavnej sťažnosti sťažovateľ proti všetkým napadnutým rozhodnutiam namietal rovnaké skutočnosti, ako uvádzal už v odvolaní proti rozsudku okresného súdu a dovolaní proti rozsudku krajského súdu.

33. V prvom rade namietal právny záver, že o znížení výživného nie je možné rozhodnúť aj za čas pred začatím súdneho konania.

34. V tejto súvislosti však osobitne k rozsudku najvyššieho súdu uviedol, že toto rozhodnutie pre neho bolo prekvapivé, pretože z odôvodnení rozsudkov okresného súdu a krajského súdu vôbec nebolo zrejmé, že vo veci sťažovateľa súdy aplikovali § 3 ods. 1 Občianskeho zákonníka.

35. Sťažovateľ k odôvodneniu krajského súdu vo vzťahu k použitiu princípu dobrých mravov uviedol, že krajský súd slovné spojenie dobré mravy použil len raz, a to „... *paušálne a okrajovo, nejasne a neúplne zakomponované spletilo v obsiahlom súvetí...* “. K tomu citoval časť odôvodnenia rozsudku krajského súdu v znení: „... *čo vo svetle tak imperatívů dobrých mravov, ako aj ochrany práv dieťaťa...* “. Zdôraznil tiež, že odôvodnenie rozsudku krajského súdu výslovne neuvádza § 3 ods. 1 Občianskeho zákonníka ani jeho znenie a ani výslovne na toto konkrétne zákonné ustanovenie neodkazuje.

36. Sťažovateľ preto uzavrel, že z rozsudku krajského súdu nevyplýva, že by vo veci aplikoval § 3 ods. 1 Občianskeho zákonníka, a nie je ani z rozsudku zrejmé, v čom je výkon práva sťažovateľa v rozpore s dobrými mravmi. K tomuto záveru dodal, že rozhodnutie najvyššieho súdu ho šokovalo a že ak by vedel o tom, že v jeho veci je otázka dobrých mravov podstatná, zodpovedajúco by sa k nej vyjadril.

37. V ústavnej sťažnosti potom argumentoval tým, že mu nie je zrejmé, ako môže byť realizácia jeho práva (návrh na zníženie výživného aj za čas pred začatím súdneho konania) v rozpore s dobrými mravmi, resp. že odôvodnenie súdnych rozhodnutí je v tejto otázke arbitrárne, vnútorne rozporné a nepresvedčivé.

38. K otázke „*nesprávneho nominálneho rozsahu zníženia výživného*“ sťažovateľ uviedol, že všeobecné súdy ignorovali a bagatelizovali význam skutočnosti, že jeho plnoletej dcére bol priznaný invalidný dôchodok. V tejto súvislosti pomerne podrobne popisoval skutkový stav v jeho veci a zdôraznil podľa neho neprimeraný „príjem“ jeho plnoletej dcéry pozostávajúci z výpočtu vyživovacej povinnosti rodičov a invalidného dôchodku. Primeranosť neodvodzoval od konkrétnych životných okolností plnoletej dcéry, ale konštatoval, že taký príjem podľa neho „*nezarába väčšina pracujúcich v SR*“. Zároveň však neuviedol nič, čo by svedčilo o tom, že by všeobecné súdy skutkový stav v jeho veci zistili nesprávne, resp. že by sa niektorými podstatnými skutkovými okolnosťami nezaoberali.

39. K otázke príjmu manžela matky sťažovateľovej dcéry sťažovateľ zvýraznil, že tento príjem patrí do bezpodielového spoluvlastníctva manželov, pričom ide o príjem nadštandardný a zabezpečujúci vysokú životnú úroveň. Podľa jeho názoru táto skutočnosť nebola všeobecnými súdmi „*relevantne*“ zohľadnená.

III.

Predbežné prerokovanie ústavnej sťažnosti

40. Ústavný súd v súlade s § 56 ods. 1 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) predbežne prerokoval sťažovateľovu sťažnosť v jeho neprítomnosti na neverejnom zasadnutí. Účelom predbežného prerokovania ústavnej sťažnosti je zistenie, či a v akom rozsahu je potrebné ústavnú sťažnosť odmietnuť alebo prijať na ďalšie konanie (§ 56 ods. 5 zákona o ústavnom súde).

41. Dôvodom na odmietnutie ústavnej sťažnosti na predbežnom prerokovaní je okrem iného aj nedostatok právomoci ústavného súdu a zjavná neopodstatnenosť ústavnej sťažnosti [§ 56 ods. 2 písm. a); resp. § 56 ods. 2 písm. g) v spojení s § 42 ods. 2 písm. f) zákona o ústavnom súde].

III.1. K rozsudkom okresného súdu a krajského súdu:

42. Ústavný súd poukazuje na svoju ustálenú judikatúru, v zmysle ktorej ústavný súd odmietne ústavnú sťažnosť pre nedostatok svojej právomoci, ak o porušení základného práva alebo slobody sťažovateľa bol oprávnený rozhodovať iný súd na základe dostupného a účinného právneho prostriedku nápravy v systéme všeobecného súdnictva.

43. Za účinný prostriedok nápravy proti rozhodnutiu okresného súdu sa pritom považuje odvolanie, o ktorom rozhoduje krajský súd. Z ústavnej sťažnosti vyplýva, že sťažovateľ účinný prostriedok nápravy proti rozsudku okresného súdu využil a podal proti nemu odvolanie, o ktorom krajský súd rozhodol. Vzhľadom na tieto skutočnosti ústavný súd nemá právomoc o ústavnej sťažnosti v tejto časti rozhodnúť (pozri napr. II. ÚS 242/2021, body 32 a 33 odôvodnenia).

44. Za účinný prostriedok ochrany základných práv a slobôd sa vo vzťahu k rozhodnutiu krajského súdu považuje dovolanie, avšak len vtedy a len v takom rozsahu, v akom na základe dovolacích dôvodov dovolací súd meritórne preskúma rozhodnutie krajského súdu (pozri napr. IV. ÚS 226/2022, bod 43 odôvodnenia; pozri k tomu tiež rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Zborovský proti Slovensku, č. 14325/08, § 44 a § 51, 23. október 2012).

45. Z obsahu ústavnej sťažnosti a priložených rozhodnutí všeobecných súdov vyplýva, že sťažovateľ podal proti rozsudku krajského súdu dovolanie, ktoré najvyšší súd riadne preskúmal a pri hodnotení dovolacích dôvodov sa neobmedzil sa len na skúmanie prípustnosti dovolania, ale preskúmal ich podstatu, vyjadril sa k nim a rozhodol o nich. Preto možno prieskum najvyššieho súdu považovať za meritórny, pričom procesná forma rozhodnutia (odmietnutie dovolania v dvoch čiastkových dovolacích otázkach) nie je rozhodujúca (pozri k tomu napr. III. ÚS 253/2024, bod 22 odôvodnenia).

46. Vzhľadom na uvedené skutočnosti ústavný súd aj vo vzťahu k rozsudku krajského súdu konštatuje, že o porušení práva bol oprávnený rozhodovať iný súd na základe dostupného a účinného právneho prostriedku nápravy v systéme všeobecného súdnictva, a preto ani v tejto časti ústavnej sťažnosti nemá ústavný súd právomoc rozhodnúť.

III.2. K rozsudku najvyššieho súdu:

47. Ústavný súd na úvod prieskumu rozsudku najvyššieho súdu pripomína, že sťažovateľovi, zastúpenému kvalifikovaným právnym zástupcom z radov advokátov, bolo určite známe, že otázka vyživovacej povinnosti sťažovateľa k jeho plnoletej dcére je upravená v § 62 až § 66 zákona o rodine. Zároveň § 110 zákona o rodine bez akýchkoľvek výkladových pochybností stanovuje, že právne vzťahy upravené v zákone o rodine, teda aj otázka výživného, sa riadia aj ustanoveniami Občianskeho zákonníka, ak to zákon o rodine výslovne nevylučuje (zákon o rodine je teda *lex specialis* vo vzťahu k Občianskemu zákonníku).

48. Samotný text zákona o rodine, príslušná judikatúra a ani odborná literatúra nevylučujú použitie princípu dobrých mravov v rodinnoprávnych vzťahoch; práve naopak, zákon o rodine výslovne hovorí o jeho použití v prípade určenia vyživovacej povinnosti v § 75 ods. 2 zákona o rodine. K tomu ústavný súd dodáva, že toto ustanovenie zákona o rodine výslovne neodkazuje na príslušné ustanovenie Občianskeho zákonníka, pretože je vzhľadom na vzťah zákona o rodine a Občianskeho zákonníka zjavné, že ide o dobré mravy podľa § 3 ods. 1 Občianskeho zákonníka.

49. Navyše, ústavný súd sa už vo svojej judikatúre vyjadril, že považuje za samozrejmé, ak všeobecný súd v odôvodnených prípadoch pri svojom rozhodovaní v súkromnoprávnych veciach zhodnotí konkrétne okolnosti prípadu aj z pohľadu princípu dobrých mravov (porovnaj s I. ÚS 457/2010, bod 36 odôvodnenia).

50. Preto ak krajský súd v odôvodnení svojho rozhodnutia použil pojem dobrých mravov, sťažovateľ mal a mohol vedieť, že išlo o aplikáciu § 3 ods. 1 Občianskeho zákonníka, a to aj bez toho, aby krajský súd priamo odkazoval na konkrétne zákonné ustanovenia.

51. Krajský súd však nielen odkázal na dobré mravy, ale celkom jednoznačne aj uviedol, že prostredníctvom tohto princípu zhodnotil konkrétne okolnosti sťažovateľovej veci. Bol to podľa krajského súdu práve nezáujem sťažovateľa o jeho plnoletú dcéru, ktorý spôsobil, že sťažovateľ

nemal vedomosť o skutočnostiach, ktoré boli v živote jeho dcéry podstatné a týkali sa napokon aj výkonu jeho rodičovských práv a povinností (vyživovacej povinnosti).

52. Tento nezáujem mal za následok, že návrh na začatie súdneho konania sťažovateľ podal až po uplynutí troch rokov, od kedy došlo k zmene pomerov odôvodňujúcej zníženie výživného. Za tejto situácie spôsobenej jeho vlastným pričinením žiadal od svojej plnoletej dcéry vrátenie už vyplateného výživného späť, a to v situácii, keď je jeho dcéra ťažko zdravotne postihnutá a naďalej je odkázaná na osobnú starostlivosť a poskytovanie výživného zo strany jej rodičov. Vrátenie už vyplateného výživného by samozrejme malo na uspokojovanie životných potrieb dcéry sťažovateľa podstatný negatívny dopad, ktorý by musela vzhľadom na prístup sťažovateľa kompenzovať matka plnoletej dcéry, resp. dokonca jej manžel, ktorí sa o dcéru na rozdiel od sťažovateľa osobne starajú a zabezpečujú jej každodenné potreby.

53. Z tejto časti odôvodnenia krajského súdu je podľa ústavného súdu zreteľné aj pre osoby neznalé práva, že krajský súd hodnotil sťažovateľov návrh na zníženie výživného (teda výkon jeho práva) z pohľadu toho, čo sa považuje za všeobecne uznávané a historicky overené základné spoločenské, kultúrne a etické normy správania, ako sú napríklad slušnosť, poctivosť, nezneužívanie výkonu práv, nešíkanózny spôsob výkonu práva, resp. hodnotil, či konanie sťažovateľa bolo všeobecne akceptovateľné z hľadiska v spoločnosti prevládajúcich mravných zásad a princípov vzájomných vzťahov medzi ľuďmi, pri ktorých je daný všeobecný záujem ich rešpektovať. Inak povedané, krajský súd posúdil sťažovateľov výkon práva z pohľadu hodnôt, ktoré sa v právnej terminológii súhrne označujú ako dobré mravy (pozri k tomu napr. uznesenie najvyššieho súdu sp. zn. 8Cdo/288/2019 z 26. augusta 2020, bod 42 odôvodnenia).

54. Krajský súd tiež výslovne uviedol, že za daných okolností nemôže pre rozpor s dobrými mravmi obstať zníženie výživného späť aj za čas pred začatím súdneho konania. Svoju argumentáciu navyše zvýraznil tým, že cieľom každej aplikácie práva zo strany súdu je predovšetkým spravodlivé usporiadanie vzťahov medzi účastníkmi konania.

55. Podľa názoru ústavného súdu preto rozsudok najvyššieho súdu správne vychádzal z odôvodnenia rozsudku krajského súdu a nemohlo byť pre sťažovateľa, zastúpeného kvalifikovaným právnym zástupcom, prekvapivé, ak najvyšší súd skonštatoval, že krajský súd pri svojom rozhodnutí vo veci sťažovateľa vychádzal z princípu dobrých mravov, a teda použil § 3 ods. 1 Občianskeho zákonníka. Námietku, že rozhodnutie najvyššieho súdu bolo pre sťažovateľa prekvapivé, preto ústavný súd hodnotí ako účelovú a nedôvodnú.

56. Ústavný súd ďalej súhlasí s najvyšším súdom v tom, že vzhľadom na aplikáciu princípu dobrých mravov nebola podstatná prvá dovolacia otázka sformulovaná sťažovateľom, pretože ani pri prípustnosti zníženia výživného za čas pred začatím súdneho konania by krajský súd návrhu sťažovateľa nevyhovel. Tu ústavný súd dodá, že rozsudok krajského súdu v tejto časti nie je v rozpore s rozhodnutím ústavného súdu vo veci sp. zn. IV. ÚS 473/2012, v zmysle ktorého síce môžu všeobecné súdy rozhodnúť o znížení vyživovacej povinnosti k plnoletým deťom aj za čas pred začatím súdneho konania, to však neznamená, že v okolnostiach konkrétnej veci sú všeobecné súdy povinné výživné znížiť, resp. to vôbec neznamená, že pri rozhodovaní o výživnom nemôžu všeobecné súdy aplikovať princíp dobrých mravov.

57. Najvyšší súd tiež správne uzavrel, že nemohol prihliadnuť na skutočnosť, že krajský súd na rozdiel od okresného súdu na vec sťažovateľa aplikoval nové ustanovenie hmotného práva, a to bez toho, aby účastníkom konania dal možnosť sa k tejto otázke vyjadriť, pretože to sťažovateľ v dovolaní nenamietal. Tento záver najvyššieho súdu je v súlade so znením a zmyslom § 440 CSP a § 77 *a contrario* v spojení s § 155 Civilného mimosporového poriadku.

58. Skutočnosť, že sťažovateľ túto námietku proti postupu krajského súdu nepoužil v dovolacom konaní, je zároveň aj dôvodom, pre ktorý na ňu nemôže v zmysle svojej ustálenej judikatúry prihliadnuť ani ústavný súd. Ide totiž o jeden z prejavov princípu subsidiarity, ktorého zmysel spočíva aj v tom, že výhrady týkajúce sa porušenia ústavných práv by mali byť predmetom posúdenia v konaní pred príslušnými súdmi, ktoré môžu rozhodnúť o náprave prípadných nedostatkov spôsobom predpokladaným zákonom (pozri k tomu napr. III. ÚS 305/2024, bod 74 odôvodnenia).

59. Už uvedené platí aj o námietkach týkajúcich sa nedostatkov odôvodnenia krajského súdu, ktoré sťažovateľ uvádzal v ústavnej sťažnosti a mohol a mal ich použiť v dovolacom konaní, čo však neurobil. Nad rámec uvedeného však ústavný súd konštatuje, že už zo zhrnutia odôvodnenia krajského súdu, ktoré ústavný súd urobil pre potreby zhodnotenia toho, či bol rozsudok najvyššieho súdu prekvapivý, vyplýva, že rozsudok krajského súdu bol náležite odôvodnený.

60. Ak ide o ďalšie dôvody ústavnej sťažnosti, ústavný súd konštatuje, že najvyšší súd dal sťažovateľovi zrozumiteľnú a dostatočnú odpoveď na položené dovolacie otázky týkajúce sa nedostatočného zníženia výživného a posúdenia príjmu manžela matky sťažovateľovej dcéry. Ako to správne uviedol najvyšší súd, zo sťažovateľových dovolacích námietok nebolo zrejmé, v čom mal krajský súd pochybiť v otázke zníženia výživného, resp. najvyšší súd zrozumiteľne vysvetlil, že krajský súd vec posúdil správne, ak išlo o zohľadnenie príjmu manžela matky.

61. Sťažovateľovi sú nepochybne známe rozsudky okresného súdu a krajského súdu, ktoré sa týmto otázkam podrobne venovali (a do úvahy zobrali aj vyživovaciu povinnosť sťažovateľa k jeho synovi), a preto ústavný súd nepovažuje za potrebné vo svojom rozhodnutí skutkové zistenia vo veci sťažovateľa a právne zhodnotenie týchto skutočností zo strany všeobecných súdov opakovať.

62. Ústavný súd tu sťažovateľovi musí pripomenúť svoju dlhoročnú judikatúru, v zmysle ktorej konanie o ústavnej sťažnosti nie je pokračovaním konania pred všeobecnými súdmi a ústavný súd pri svojom prieskume nerozhoduje vo veci samej, ale preskúmava, či nie sú skutkové a právne závery všeobecných súdov zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne, teda z ústavného hľadiska neospravedliteľné a neudržateľné, a zároveň či majú za následok porušenie základného práva alebo slobody (pozri III. ÚS 619/2021, bod 11 odôvodnenia). Z dôvodov uvedených v ústavnej sťažnosti však už uvedené a z ústavného hľadiska podstatné pochybenia najvyššieho súdu nevyplývajú.

63. Ústavný súd zvýrazní, že pre určenie výšky výživného sú rozhodujúce konkrétne okolnosti prípadu, t. j. odôvodnené potreby sťažovateľovej dcéry a jej schopnosť tieto potreby uspokojovať, ako aj možnosti a životná úroveň jej rodičov, resp. ich osobná starostlivosť o ich dcéru. Všetky tieto skutočnosti boli všeobecnými súdmi dôkladne zvážené. Vo veci sťažovateľa teda nebol významný všeobecný odkaz na príjem „väčšiny zarábajúcich“, ktorým tiež argumentoval v ústavnej sťažnosti.

64. K príjmu manžela matky ústavný súd k tomu, čo už uviedol najvyšší súd, dodáva, že aj v zmysle judikatúry Ústavného súdu Českej republiky je neprijateľný záver, že prípadný vyšší príjem matky či dokonca jej schopnosť úplne uspokojovať potreby dieťaťa by mala zbavovať otca povinnosti prispievať na výživu dieťaťa (rozhodnutie vo veci sp. zn. II. ÚS 3113/10, s. 4 odôvodnenia).

65. Ústavný súd preto konštatuje, že už pri predbežnom prerokovaní zistil, že by ústavnej sťažnosti v časti smerujúcej proti rozsudku najvyššieho súdu nemohol vyhovieť, ak by ju prijal na ďalšie konanie, a ústavná sťažnosť je preto v tejto časti zjavne neopodstatnená (III. ÚS 10/2024, bod 70 odôvodnenia).

III.3. Záver:

66. Na základe už uvedených skutočností ústavný súd na predbežnom prerokovaní odmietol ústavnú sťažnosť sťažovateľa sčasti pre nedostatok svojej právomoci a sčasti pre zjavnú neopodstatnenosť [§ 56 ods. 2 písm. a); resp. § 56 ods. 2 písm. g) v spojení s § 42 ods. 2 písm. f) zákona o ústavnom súde].

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 11. júla 2024

Robert Šorl
predseda senátu